

โครงการตำรา คณะพยาบาลศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การพยาบาลผู้ป่วยที่มีปัญหา ในการขับถ่ายปัสสาวะ

พูนทรัพย์ โสภารัตน์

สารบัญ

๒

	หน้า
คำนิยม	ก
คำนำ	ท
สารบัญ	ฉ
สารบัญภาพ	ญ
สารบัญตาราง	ฎ
บทที่ 1 การสร้างปัสสาวะและการขับถ่ายปัสสาวะ	
การสร้างปัสสาวะ	๒
ไต	๓
เลือดที่มาเลี้ยงไต	๗
ระบบประสาทที่มาเลี้ยงไต	๘
การขับปัสสาวะ	๘
ท่อไต	๙
กระเพาะปัสสาวะ	๑๐
เส้นประสาทที่มาเลี้ยงกระเพาะปัสสาวะ	๑๒
หน้าที่ของกระเพาะปัสสาวะ	๑๒
การถ่ายปัสสาวะ	๑๓
ท่อปัสสาวะ	๑๔
ส่วนประกอบของน้ำปัสสาวะ	๑๔
บทที่ 2 ความผิดปกติในการขับถ่ายปัสสาวะ	
การถ่ายปัสสาวะบ่อย	๑๗
ปวดและแสบเวลาถ่ายปัสสาวะ	๑๘
การถ่ายปัสสาวะลำบาก	๑๘
การถ่ายปัสสาวะมากหรือน้อยกว่าปกติ	๑๙

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 2	(ต่อ)	หน้า
	ภาวะไม่ถ่ายปัสสาวะ	19
	มีน้ำปัสสาวะคั่งในกระเพาะปัสสาวะ	20
	ภาวะถ่ายปัสสาวะรดหรือปัสสาวะรดที่นอน	21
	ภาวะกลั้นปัสสาวะไม่อยู่	22
	ลักษณะผิดปกติของน้ำปัสสาวะ	23
บทที่ 3	การพยาบาลผู้ป่วยที่มีปัญหาในการขับถ่ายปัสสาวะ	
	องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการขับถ่ายปัสสาวะ	29
	การประเมินการขับถ่ายปัสสาวะ	31
	การพยาบาลทั่วไปเพื่อช่วยเหลือให้มีการขับถ่ายปัสสาวะ	33
	การพยาบาลผู้ป่วยที่มีน้ำปัสสาวะคั่ง	39
	การพยาบาลผู้ป่วยที่กลั้นปัสสาวะไม่อยู่	41
	การพยาบาลผู้ป่วยที่มีปัญหาในเรื่องปัสสาวะน้อย	44
	ปวดและแสบเวลาถ่ายปัสสาวะ	
	การพยาบาลผู้ป่วยที่มีการขับถ่ายปัสสาวะมากกว่าปกติ	45
	การพยาบาลผู้ป่วยที่มีปัสสาวะรดที่นอน	45
	การพยาบาลเพื่อส่งเสริมการรักษาเกี่ยวกับการขับถ่ายปัสสาวะ	46
	การตรวจน้ำปัสสาวะเหลือค้างในกระเพาะปัสสาวะ	47
	การเก็บน้ำปัสสาวะเพื่อส่งตรวจ	47
	การบันทึกจำนวนน้ำที่ร่างกายได้รับและการขับถ่ายออกจากร่างกาย	50
	การให้คำแนะนำในเรื่องอาหาร	52
บทที่ 4	การพยาบาลผู้ป่วยที่ได้รับการสวนปัสสาวะและการคาายสวนปัสสาวะ	
	ความหมาย	55
	จุดประสงค์ของการสวนปัสสาวะ	55

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 (ต่อ)	
ประวัติการใช้สายสวนปัสสาวะ	55
สายสวนปัสสาวะ	56
การสวนปัสสาวะผู้ป่วยหญิง	62
การสวนปัสสาวะผู้ป่วยชาย	87
การสวนคาสายสวนปัสสาวะ	71
อันตรายของการสวนปัสสาวะ	82
การพยาบาลผู้ป่วยที่ได้รับการสวนคาสายสวนปัสสาวะ	54
การล้างกระเพาะปัสสาวะ	88
การพยาบาลผู้ป่วยที่ได้รับการระบายน้ำปัสสาวะออกโดยวิธีอื่น	93
บทที่ 5	
การพยาบาลเกี่ยวกับการขับถ่ายปัสสาวะในผู้ป่วยกระเพาะปัสสาวะพิการ เนื่องจากประสาทได้รับอันตราย	
พยาธิสรีรวิทยาของการเกิดกระเพาะปัสสาวะพิการเนื่องจากประสาทได้รับอันตราย	106
ชนิดของกระเพาะปัสสาวะพิการเนื่องจากประสาทได้รับอันตราย	107
การพยาบาลเกี่ยวกับการขับถ่ายปัสสาวะในผู้ป่วยที่มีกระเพาะปัสสาวะพิการ	109
เนื่องจากประสาทได้รับอันตราย	
องค์ประกอบในการฝึกกระเพาะปัสสาวะ	109
หลักการพยาบาลเพื่อฝึกให้การถ่ายปัสสาวะ	110
การฝึกกระเพาะปัสสาวะ	111
องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการฝึกกระเพาะปัสสาวะ	115
บทที่ 6	
การพยาบาลเพื่อป้องกันการติดเชื้อ ของระบบทางเดินปัสสาวะ	
ความหมาย	118
ชนิดของการติดเชื้อในระบบทางเดินปัสสาวะ	119
พยาธิกำเนิดของการติดเชื้อในระบบทางเดินปัสสาวะ	121
ปัจจัยชักนำให้เกิดการติดเชื้อในโรงพยาบาลของระบบทางเดินปัสสาวะ	122

สารบัญ (ต่อ)

		หน้า
บทที่ ๐	(ต่อ)	
	สาเหตุของการติดเชื้อในระบบทางเดินปัสสาวะจากการสวนปัสสาวะ	124
	ตำแหน่งทางเข้าของเชื้อโรคสู่ระบบทางเดินปัสสาวะจากการกลายสวนปัสสาวะ	125
	เชื้อที่เป็นสาเหตุของการติดเชื้อในระบบทางเดินปัสสาวะ	126
	อาการและอาการแสดงของการติดเชื้อในระบบทางเดินปัสสาวะ	128
	การป้องกันการติดเชื้อในโรงพยาบาลของระบบทางเดินปัสสาวะ	129
	การพยาบาลเพื่อป้องกันการติดเชื้อของระบบทางเดินปัสสาวะ	130
บทที่ 7	การพยาบาลผู้ป่วยที่ได้รับยาขับปัสสาวะ	
	ความหมายของยาขับปัสสาวะ	140
	ชนิดของยาขับปัสสาวะ	140
	การใช้ยาขับปัสสาวะในโรคต่างๆ	142
	ยาขับปัสสาวะและการพยาบาลผู้ป่วยที่ได้รับยาขับปัสสาวะชนิดต่างๆ	143
	ยาขับปัสสาวะที่ใช้บ่อย	167
บทที่ 8	การดูแลตนเองเกี่ยวกับการสวนปัสสาวะที่บ้านของผู้ป่วย	
	การสอนผู้ป่วยในการดูแลตนเองเกี่ยวกับการสวนปัสสาวะที่บ้าน	161
	การดูแลตนเองที่บ้านขณะกลายสวนปัสสาวะ	162
	การถอดสายสวนปัสสาวะ	167
	การสวนปัสสาวะด้วยตนเองเป็นครั้งคราว	168
ภาคผนวก		
ก	คู่มือแจ้งสำคัญในการสวนปัสสาวะ	176
ข	ปัญหาและวิธีแก้ไขภาวะน้ำปัสสาวะขุ่นขณะกลายสวนปัสสาวะ	176
ค	คู่มือการดูแลตนเองเมื่อท่านกลับบ้านพร้อมสายสวนปัสสาวะ	179
ง	ภาพอุปกรณ์ในการขั้บถ่ายปัสสาวะ	181
ดัชนี		185

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1-1	แสดงตำแหน่งของไต ท่อไต และกระเพาะปัสสาวะ และแสดงลักษณะภายในของไต	3
1-2	แสดงลักษณะภายในเนื้อไต	4
1-3	แสดงลักษณะของเนฟรอนและ collecting tubule	5
1-4	แสดงแผนภาพกระแสโลหิตเวียนโลหิตเลี้ยงไต	8
1-5	แสดงตำแหน่งของท่อไต	9
1-6	แสดงตำแหน่งของกระเพาะปัสสาวะของหญิง (ก) และชาย (ข)	10
1-7	แสดงลักษณะของกระเพาะปัสสาวะขณะขยายตัว	11
3-1	แสดงลักษณะของหมอนอน และขวดรองน้ำปัสสาวะ	35
3-2	แสดงการช่วยเหลือผู้ป่วยขณะสอดลหมอนอน	38
3-3	แสดงการวางหมอนนอนแนบกันผู้ป่วย (ก) และแสดงการพลิกตัวผู้ป่วยในการสอดลหมอนอน (ข)	38
3-4	แสดงลักษณะเก้าอี้สำหรับนั่งถ่าย (commode)	40
3-5	แสดงกางเกงสำหรับใส่ผ้าดูดซับ	42
3-6	แสดงวิธีการใส่ผ้าดูดซับ	43
4-1	แสดงภาพตัดขวางของสายสวนปัสสาวะที่ทำจากพลาสติก PVC (ก) และ latex (ข)	58
4-2	รูปแบบต่างๆ ของปลายสายสวนปัสสาวะ	59
4-3	แสดงชนิดต่างๆ ของสายสวนปัสสาวะ	59
4-4	แสดงภาพตัดขวางของสายสวนปัสสาวะแบบต่างๆ	60
4-5	แสดงการจัดท่าและการคลุมผ้าพร้อมที่จะได้รับการสวนปัสสาวะ	63
4-6	แสดงการปูผ้าช่องและทำความสะอาดอวัยวะสืบพันธุ์ภายนอก	65
4-7	แสดงการรองรับน้ำปัสสาวะส่งตรวจเพาะเชื้อ	67
4-8	แสดงตัวอย่างป้ายติดขวดปัสสาวะส่งตรวจเพาะเชื้อทางห้องปฏิบัติการ	67

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
4-9	แสดงการจับ penis เพื่อสอดใส่สายสวนปัสสาวะ	89
4-10	แสดงส่วนประกอบของชุดถุงเก็บปัสสาวะ	73
4-11	แสดงแบบต่างๆ ของถุงเก็บปัสสาวะชนิดผูกติดขาผู้ป่วย	73
4-12	แสดงถุงเก็บปัสสาวะชนิดผูกติดกับขา และถุงสำหรับเก็บปัสสาวะ ต่อจากถุงผูกติดกับขาสำหรับใช้เวลานอน	74
4-13	แสดงการใช้ถุงเก็บปัสสาวะชนิดผูกติดกับขาผู้ป่วยขณะเตรียมลูกเดิน (ก) และแสดงการใช้ถุงเก็บปัสสาวะผูกติดกับขาผู้ป่วยขณะนอนบนเตียง (ข)	74
4-14	แสดงแบบต่างๆ ของที่เปิดถุงเก็บปัสสาวะ	75
4-15	แสดงตำแหน่งของสายสวนปัสสาวะขณะใส่หนักันเข้าไปในบอลูนแล้ว	76
4-16	แสดงการปิดพลาสติกครอบตั้งสายสวนปัสสาวะหญิงและชาย	77
4-17	แสดงการถอดเอาน้ำปัสสาวะส่งตรวจเพาะเชื้อจากผู้ป่วย ที่กาสายสวนปัสสาวะ	79
4-18	แสดงตำแหน่งของ penoscrotal angle (ก) และ แสดงการเกิดรูทะลุของท่อปัสสาวะชาย (ข)	83
4-19	แสดงการจัดวางท่อของชุดเก็บปัสสาวะและการแขวนถุงเก็บปัสสาวะ	85
4-20	แสดงการต่อชุดสวนล้างกระเพาะปัสสาวะโดยใช้ Y-tube ต่อเข้ากับ Two-ways Foley catheter	92
4-21	แสดงขั้นตอนการประกอบถุงยางสำหรับระบายน้ำปัสสาวะ แบบที่ 1	95
4-22	แสดงการประกอบถุงยางสำหรับระบายปัสสาวะ แบบที่ 2	95
4-23	แสดงลักษณะ suprapubic catheter แบบ cystocath (ซ้าย) และ bouanno catheter (ขวา)	98
4-24	แสดงทิศทางลูกศรของ stopcock	100
0-1	แสดงตำแหน่งที่เป็นทางเข้าของเชื้อโรคในผู้ป่วย ที่ได้รับการคาสายสวนปัสสาวะ	125

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
6-2	แสดงวิธีการเก็บปัสสาวะส่งตรวจจากผู้ป่วยที่ ได้รับการสายสวนปัสสาวะ	133
7-1	แสดงการแบ่งตำแหน่งต่างๆ ของหลอดเลือดฝอยของไตตาม ตำแหน่งการออกฤทธิ์ของยาขับปัสสาวะ	142
8-1	แสดงการปิดพลาสติกหุ้มท่อสายสวนปัสสาวะติดกับร่างกายผู้ป่วยชาย	165
8-2	แสดงการหัดสายสวนปัสสาวะภายหลังการทำความสะอาด อวัยวะสืบพันธุ์ภายนอก	166
8-3	แสดงการทำความสะอาดอวัยวะสืบพันธุ์ภายนอกหญิง ก่อนทำการสวนปัสสาวะ	170
8-4	แสดงการสายสวนปัสสาวะเข้าไปในท่อปัสสาวะหญิง	170
8-5	แสดงการเช็ดปลาย penis ก่อนสวนปัสสาวะ	171
8-8	แสดงการสอดสายสวนปัสสาวะเข้าไปในท่อปัสสาวะชาย	171

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1-1	แสดงผลของการกระตุ้นเส้นประสาทที่มาเลี้ยงกระเพาะปัสสาวะ	12
3-1	แสดงจำนวนเฉลี่ยของน้ำปัสสาวะในแต่ละวันตามอายุ	30
3-2	อาการและอาการแสดงของภาวะขาดน้ำและภาวะน้ำเกิน	32
5-1	แสดงการให้น้ำดื่มในขณะฝึกหัดการขับถ่ายปัสสาวะ	114
7-1	แสดงชื่อยา ขนาด และวิธีทางให้ยากับปัสสาวะที่ใช้ในปัจจุบัน	157